

{ POLİTİKA }

27 Mayıs'ı nasıl bilirsiniz?

Öncelikle şu belirtilmelidir:

Türkiye'de yapılan askeri darbelerin hepsinin ülkenin kapitalistleşme sürecinde izlenen sermaye birikim rejimi değişiklikleriyle yakından ilgisi vardır.

Yani darbelerin bir ekonomi-politiği olduğundan söz edilebilir.

Bu çerçevede, 27 Mayıs darbesinin, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden kategorik olarak farklı değerlendirilmesini gerektirecek bir özgüllüğü bulunmadığının altı çizilmelidir.

İLKER T. ŞAHİNOĞLU

Sosyalist hareketin 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerine ilişkin tutumunun büyük oranda bir kesinlik taşıdığı söylenebilir. Her ne kadar 12 Eylül askeri darbesi sonrasında ortaya çıkan rejimin niteliği konusunda farklı yaklaşımlar ileri sürülmüş olsa da, bu iki darbenin de karşı-devrimci bir nitelik taşıdığı konusunda oluşmuş bir mutabakatın bulunduğu bahsedilebilir.

Ancak aynı türden bir kavrayış birliğinin 27 Mayıs darbesi için de söz konusu olduğunu söylemek mümkün değil. Bir kavrayış birliği olması bir yana, 27 Mayıs'a dair farklı değerlendirmelerin, halen sosyalist hareket içi ayrışmalara yol açan önemli politik başlıklardan birisi olduğu söylenebilir. 27 Mayıs'ın yalnızca "devlet ve devrim"e dair kavrayışları üzerinden sosyalistleri ayırtırmakla kalmadığı, aynı zamanda günümüzde cereyan eden egemenler arası mücadele karşısında takınılan pozisyon alışların tayininde de belirleyici olmaya devam ettiği açıkça görülüyor. 27 Mayıs'ın değerlendirilmesi, bir vakıa olarak, yalnızca Türkiye siyasal tarihinde işgal ettiği yer nedeniyle değil, güncel politik ayrımlara yol açan bir kavrayış farklılığının belirginleşmesinde turnusol kağıdı işlevi görmesi nedeniyle de önem kazanıyor.

İttihat Terakki'den 27 Mayıs'a

27 Mayıs bahsinde ortaya çıkan değerlendirme farklılıklarının, esas itibarıyla askeri elitin devlet erki içindeki özel konumuna dair değerlendirme

farklılıklarıyla ilgili olduğu söylenebilir. Sosyalistlerin askeri elite dair değerlendirme farklılıklarının ilk örneklerinin ise İkinci Meşrutiyet'ten sonra ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci değerlendirme biçiminin, İttihat ve Terakki'ye muhalif bir gazeteci olan Hasan Fehmi Bey'in "esrarengiz" bir biçimde öldürülmesinin ardından patlak veren 31 Mart ayaklanmasını bastırmak bahanesiyle Selanik'teki 3. Ordu'nun 1909'da gerçekleştirildiği askeri darbeye dair tutum alışı, ikincisinin ise 3 Mart 1925'te TBMM'de kabul edilen Takrir-i Sükun Kanunu'na giden süreçte sergilenen tutum alışı ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Birinci değerlendirme biçimine örnek temsil etmesi bakımından, Osmanlı topraklarında kurulan ilk legal sosyalist parti olan Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın (OSF), İttihat Terakki'nin otokratik iktidarını mümkün kılan 1909 hareketini, sosyal bir devrim olarak değil bir darbe olarak tanımlaması hatırlanabilir. Osmanlı Sosyalist Fırkası, bir yandan işçiler içinde sosyalist fikirlerin yaygınlaştırılması mücadelesini verirken diğer yandan da İttihat ve Terakki Fırkası'na karşı etkin bir muhalefet yürütmüş, İttihat ve Terakki'nin 1913 Babıali Baskını (Darbesi) sonrasında da kapatılmıştır. İttihat Terakki'nin faaliyetlerini yasakladığı, yöneticilerini sürgün ettiği ya da katlettiği tek örgütün OSF olmadığı, Kürt ulusal hareketinin ilk modern örgütü kabul edilen Kürt Teavun ve Terakki Cemiyeti'nin 1909 darbesinden hemen sonra kapatıldığı ve yöneticilerinin yargılandığı, sürüldüğü hatırlanmalıdır. 1909 darbesine "ilerici" misyon biçen, İttihat ve Terakki ile ittifak geliştirme yoluna gidenlerin başında ise Ermeni ulusal örgütü olan Taşnaksut-yun gelmiştir. 1915 soykırım kararının altında imzası olan Enver ve Nazım Paşalara, 1909 darbesinin örgütlenmesi sırasında Taşnaksut-yun yöneticileri tarafından lojistik destek sunulduğu bilinmektedir. Tarihin trajedisi bu olsa gerek...

1919 yılında İstanbul'da Etem Nejat ve Şefik Hüsnü'nün öncülüğünde kurulan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) ise Osmanlı Sosyalist Fırkası'ndan farklı olarak milli mücadelenin öncülüğünü kazanan askeri yönetici kadroyu inkılapçı addetmiş ve söz konusu parti, Şefik Hüsnü tarafından TBMM'ye gönderilen telgrafta "Terakki yolunda yapılacak mücadelede tek mil emekçi sınıfının inkılapçılarla sonuna kadar be-

rabere olacağını temin ederiz" ifadesinde de ortaya çıkan siyasal hattın takipçisi olmuştur. Kemalist askeri elitin tertibi sonucunda Mustafa Suphi'yle birlikte katledilen Etem Nejat'ın Karadeniz'in çırpıntılı sularında Kayıkçı Yahya ile dövüşürken, bu mektubu yollamış olmaktan pişman olup olmadığını ise hiçbir zaman bilemeyeceğiz.

Üzerinde yaşadığımız topraklarda yaklaşık aynı dönemlerde ortaya çıkan iki sosyalist yapılanmanın; devletin sınıfsal-iktisadi temeli bahsinde büyük oranda anlaşmakla beraber, 1908'den itibaren devletin içinde "baskın" gücü temsil etmek yolunda ilerleyen askeri zümrenin konumunu değerlendirmek konusunda farklılaştıkları açık biçimde görülmektedir. Bu kavrayış farklılığı politik-pratiğe de doğrudan yansımıştır.

Örneğin, İttihat ve Terakki Fırkası'nın 1913'ten itibaren OSF de dahil tüm sosyalist kulüpleri kapatması üzerine, İttihat ve Terakki Fırkası'nı düşürmeyi amaçlayan çeşitli burjuva muhalefet gruplarından oluşan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'yla ittifak yapmayı dahi deneyen İştirakçi Hilmi ve yoldaşlarından farklı olarak; Şefik Hüsnü, sosyalistlerin memlekette mevcut olduğunu söylediği üç çizgiden birini temsil ettiklerini öne sürerek Terakkiperver Fırka'nın kapatılması konusunda Halk Fırkası'nın temsil ettiği çizgiyle birlik olduklarını belirtmesi, 1919'da TBMM'ye gönderdiği mektuba, yoldaşı Etem Nejat'ın trajik katline rağmen, inanmaya devam ettiğinin göstergesi olarak pekala nitelenebilir. Ancak Şeyh Sait Ayaklanması'nı ve Kürt ulusal uyanışını bastırmak için 1925'te çıkartılan Takrir-i Sükun Kanunu yalnızca Terakkiperver Fırka'yı değil Şefik Hüsnü'nün de içlerinde bulunduğu sosyalistleri de susturmuştur.

Bu tarihsel örnekler, solun 27 Mayıs'a dair değerlendirme farklılıklarına ideolojik temellik ettiği için verildi. Zira solun devleti ve devletin içinde askeri yönetici kadronun özel konumunu değerlendirme biçiminin, 27 Mayıs'ı ele alışını belirlediği açıktır.

Ulusalçıların darbeciliğinin dayanakları

Artık 27 Mayıs'ı ele almaya geçebiliriz. Kadrolardan, Yön'e, oradan da Devrim Gazetesi'ne uzanan Kemalizmin "sol" varyantının 27 Mayıs darbesini, ilerici bir "devrim" olarak değerlendirdiğini biliyoruz. Örneğin bu çizginin önemli sözcülerinden olan Doğan Avcıoğlu, 27 Mayıs'ı ile-

(POLİTİKA)

rici-devrimci ama tamamına erdirilmemiş bir hareket olarak değerlendirmiş ve askeri eliti de Türkiye'nin yeniden inşası için "çırpınan asker-sivil milliyetçi devrimciler topluluğu" olarak nitelmiştir. Yalçın Küçük'te de benzeri bir yaklaşıma rastlanır: "Türk gericiliği, 27 Mayıs ile 12 Mart ve 12 Eylül arasında kesin bir ayırım yapıyor; buna karşılık sözde 'Türk Solu' bunun üçünü aynı sepete koyuyor. Kesin gaflettir (...) 27 Mayıs, kesin bir halk hareketi ve devrimidir.(...) Ancak 27 Mayıs bir örgütsüz halk devrimidir. Örgütsüz olduğumuz için halk devrimimizi elimizden kaçırdık. 27 Mayıs, kısa bir süre içinde, emperyalizmin, sermayenin ve şovenizmin rengine bürünmeye başlamıştır".

Kuşkusuz yukarıda aktarılan görüşlerin sahipleri, "liberal-serbest piyasacı kapitalizm"e karşı bir tür "korporatist-devlet kapitalizmi"nin savunuculuğunu yapmak adına 27 Mayıs'ı "ilerici" bir "devrim" olarak nitelerek, onu belirtik bir biçimde sahiplenmektedirler. Ancak yukarıdakilerden daha fazla üzerinde durulması gereken, sol içinde 27 Mayıs'a örtük biçimde olumlu değer atfeden ve devleti bu pencereden bakarak değerlendiren akımın görüşlerinin değerlendirilmesidir. Zira Şefik Hüsnü'lerin Kemalizm karşısındaki mütereddit çizgisinin esas olarak bu akımın görüşlerinde kristalize olduğu söylenebilir.

Sol içi bu akım, 27 Mayıs'ın bir darbe olarak ilerici olup olmadığı tartışmasının yersiz olduğunu vurguladıktan sonra söz konusu darbeyle açılan döneme olumlu değer atfeder. Bu görüşün savunucularından birisi olan TKP Genel Başkanı Aydemir Güler'in söz konusu tartışmaya şöyle müdahale ettiğini görüyoruz: "DP'nin baskıcılığına, sömürüyü yağmaya dönüştüren keyfilğine, rantıye kimliğine, geri ideolojilerle kurduğu ilişkiye, bunların parçası olarak bilim düşmanlığına, dışa bağımlılığa yönelik toplumsal tepkileri arkasına alan 27 Mayıs, demokrasi ve özgürlüklerin, planlamacılığın, kamuculuğun, hukuksallığın, emeğin, aydınlanmacılığın birer erdem olarak algılandığı bir evrenin açılışı anlamına geldi. İster istemez bu evre açıldı. Darbenin kendisi böyle olmadı. Darbeciler de bu niteliklere sahip olmadılar. Yeni dönem, ne 27 Mayıs'ı bir aydınlanma devrimi yapıyordu, ne de 27 Mayısçıları toptan ilerici. Kriz paniği ile harekete geçen kadrolar, 1950'lerin DP gericiliği ile buna karşı konumlanan ilerici tepkilere aynı anda nasıl vurulacağını ya bilmiyorlardı, ya da bunu becerebilecek güçleri yoktu. Sonuçta yararlanan sol oldu, emekçiler oldu, ilericilik oldu..."

Halkın Kurtuluş Partisi ise yayın organı olan Kurtuluş Yolu gazetesinde, "27 Mayıs Kuvayimilliyeli'nin, 12 Mart ve 12 Eylül AB-D Mandacılığının Devamıdır! 27 Mayıs Politik Devrimi'ni Selamlıyor ve Sahip Çıkıyoruz!" başlıklı yazıda, 27 Mayıs'ı "Ordu içindeki Genç Subaylar, DP İktidarının, ulusal onur ve değerlerden yoksun, yabancı Parababalarının uşağı olmuş yerli Finans-Kapitalistler ve Tefeci-Bezirgânlardan oluştuğunu, yapacağı her uygulamayı, çıkartacağı her kanunu ABD'ye danışarak, onun direktifleri doğrultu-

sunda yaptığını görmüşler ve Jöntürk gelenekli ordu gençliğimiz Bayar-Menderes Diktatörlüğüne karşı örgütlenmiş ve bu hayâsızca gidişe dur diyerek bir gecede zalim diktatörleri alaşağı etmiştir" ifadeleriyle değerlendirmiştir. Kuşkusuz bu görüşler, 27 Mayıs'a sahip çıkmak konusunda HKP'yi TKP'ye oranla daha fazla Kemalizmin "sol" varyantına yakınlaştırmaktadır. HKP'nin değerlendirmesinin Doğan Avcıoğlu'nunkinden farkı, ordunun yönetim kademesiyle "genç subaylar" arasında bir ayırma gitmek noktasında ortaya çıkmaktadır ki, TKP'in de 27 Nisan Muhtırası sonrasında yayımladığı bildiride "Türkiye Komünist Partisi'nin "asker düşmanı" olmadığı, orduda küçümsenmeyecek bir yurtsever ve aydınlanmacı birikimin bulunduğu düşündüğü açıktır" ifadelerine yer vererek benzeri bir kavrayışa sahip olduğunu kamuoyuna ilan ettiği bilinmektedir. Diğer yandan HKP'nin şu saptaması ile TKP'ninkiler arasında bir fark bulunmadığı da ortadadır: "1961 Anayasası ile Türkiye tarihinin en ileri Anayasası hazırlanmıştır. Bu Anayasa ile kısmi demokratik haklar kazanılmış ve sosyalizmin önü açılmıştır".

Öyleyse üzerinde durulması ve yanıtlanması gereken iki soru vardır. Birincisi analitik, diğeri politik niteliklidir. 1) 27 Mayıs ile 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri arasında kategorik bir fark var mıdır? 2) Marksistlerin egemen sınıfın tahakküm aygıtı olan devlet karşısındaki pozisyon alışı nasıl olmalıdır? Aşağıda bu sorular yanıtlanmaya çalışılacaktır.

27 Mayıs'ın Sınıfsal Temeli

Öncelikle şu belirtilmelidir: Türkiye'de yapılan askeri darbelerin hepsinin ülkenin kapitalistleşme sürecinde izlenen sermaye birikim rejimi değişiklikleriyle yakından ilgisi vardır. Yani darbelerin bir ekonomi-politiği olduğundan söz edilebilir. Bu çerçevede, 27 Mayıs darbesinin, 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden kategorik olarak farklı değerlendirilmesini gerektirecek bir özgüllüğü bulunmadığının altı çizilmelidir.

Bilindiği üzere, Cumhuriyet'in kuruluşundan 1929 Büyük Bunalımına kadar geçen süre zarfında, liberal ve dışa açık bir sermaye birikimi rejimi izlenmeye çalışılmıştır. Ancak 1929 Büyük Bunalımıyla beraber bu süreç kesintiye uğramış ve Türkiye'de ekonominin "içe kapanması" ve devlet öncülüğünde planlı sanayileşme politikasının devreye girmesi söz konusu olmuştur. 1939'da patlak veren İkinci Savaş, her ne kadar Türkiye savaşa dahil olmasa da, planlı sanayileşme politikasının bir tür savaş ekonomisiyle ikame edilmesini getirmiştir. Savaş yılları; gıda mallarına ve hammaddelere olan dış talebi artırdığından, özellikle gıda üretimi ve ihracatçılığı yapan sermaye çevrelerinin hızlı bir birikim sürecini gerçekleştirmesini mümkün kılmıştır. 1929'dan 1945'e kadar devam eden bu olağanüstü dönemin, askeri-sivil bürokrasinin de devlet erki içindeki baskın konumunu sürdürmesini meşru kılacak bir zemini sunduğu söylenebilir. Sendikal hakların bulunmadığı, demokratik mü-

cadele zeminlerinin olmadığı bu korporatist-kapitalist sermaye birikimi dönemi, bir yandan askeri-sivil bürokrasinin siyasal egemenliğinin pekişmesini, diğer yandan da yeni bir sanayi burjuvazisinin ortaya çıkmasını getirmiştir. 1947'den sonra ekonominin dışa açılması süreci yeniden başlatılmış, ancak ağırlıkla tarıma ve ticarete dayalı olan sermaye birikim rejimi 1953'ten sonra bir krize girmiştir. İşte 27 Mayıs darbesi, ağırlıkla büyük toprak sahiplerinin ve ticaret burjuvazisinin siyasal temsilcisi konumunda olan Demokrat Parti'nin izlediği sermaye birikimi rejiminin krize girmesi üzerine, dönemin emperyalist hegemonik gücü olan ABD'nin onayla ve askeri-sivil bürokrasi ile genç sanayi burjuvazisinin ittifakına dayanarak gerçekleştirilmiştir.

Sanayi burjuvazisinin güçlenmesinin önünü açan ithal ikameci sermaye birikimi rejiminin hakim hale gelmesi, 27 Mayıs sonrasında mümkün olmuştur. Diğer yandan da, askeri-sivil devlet bürokrasisinin devlet aygıtı üzerindeki hakim konumunu geriletme arayışı içinde bulunan ve DP'de yoğunlaşan "sivil siyaset" alanı, 27 Mayıs sayesinde yeniden daraltılmış ve askeri-sivil bürokrasinin siyaset alanı üzerindeki vesayet kurumlarının teşkil edilmesi söz konusu olabilmıştır.

27 Mayıs'ı ve siyasal sonuçlarını olumlu değerlendiren yaklaşımlar, 12 Mart ve 12 Eylül'ü hazırlayan kurumsal bürokratik çerçevenin 27 Mayıs darbesinin yarattığı siyasal iklimde oluşturulduğunu göz ardı etmekte ya da bu durumu önemsememektedirler. Örneğin Milli Güvenlik Kurulu, "27 Mayıs Anayasası" adıyla da anılan 1961 Anayasası'nın 111. maddesi ile Türkiye'nin siyasal hayatına bir vesayet kurumu olarak dahil olmuştur. Bugüne kadar onlarca sol, sosyalist ve Kürt özgürlükçüsü partiyi kapatan Anayasa Mahkemesi de 1963'te yani 27 Mayıs'ın ardından kurulmuştur. Bu haliyle 27 Mayıs'ın devletin askeri ve bürokratik aygıtının kendisini tahkim etmesine hizmet ettiği açıktır. Oligarşik-kapitalist devlet aygıtı 27 Mayıs'la, açıktır ki, güçlenmiştir.

Yine gözden kaçırılan bir diğer husus, 3 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen 205 sayılı yasa ile Milli Birlik Komitesi tarafından OYAK'ın kurulması olgusudur. OYAK; TSK mensuplarını, üst düzey bürokrasiyi ve büyük sermayeyi organik bir bütün içinde birleştirme çabasının sonucunda kurulmuştur. Vehbi Koç ve Kazım Taşkent gibi kapitalistlerin, sanayi odası başkanlarının, DPT müsteşarlarının da yönetim kurulu üyeliği yaptığı OYAK'ın 27 Mayıs askeri darbesinin oligarşik muhtevasının özetini sunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İsmet Akça'nın şu saptaması oldukça yerinde görünmektedir: "Dönemin büyük sermayesinin kafasında OYAK içinde toplanacak büyük fonları kendi yatırımlarında finansman kaynağı olarak kullanma düşüncesi hakimdir. Ancak dönemin güç dengeleri içinde askerlerin ağırlığı daha büyüktür ve OYAK sermayenin değil ordunun kendisinin öngördüğü şekilde, ya-

(POLİTİKA)

ni kontrol iplerini kendi tutacak şekilde dev bir holding olma yolunda ilerleyecektir. Buradan daha en baştan ordu açısından da meselenin salt askerlerin ekonomik durumunun iyileştirilmesi olmadığı, bunun ötesinde bunu kendi kaynaklarıyla ve de ekonomi içinde belli bir kontrol gücü kazanarak yapmak olduğu anlaşılmaktadır".

Özetle, darbecilerin krizden çıkmak için zorunlu olarak "sol" sonuçlar doğuran bir darbe yaptıkları saptaması gerçeğe uymamaktadır. Tam tersine, askeri bürokrasi ile sanayi burjuvazisinin -ve tabii ki ABD'nin- "kutsal ittifakı"nın eseri olan 27 Mayıs darbesinin, kendisine toplumsal destek sağlayabilmek için DP'den rahatsız olan kentli orta sınıfları, aydın ve öğrenci kesimi mobilize ettiği ve darbe sürecine yedeklediği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan, 27 Mayıs'ın ve '61 Anayasası'nın -giderek bir mit haline dönüştürülen- özgürlükçülüğü ve ilericiliği meselesinin de oldukça tartışmalı olduğu söylenmelidir. Özellikle 27 Mayısçıların Kürt sorununa yaklaşımları, bu mitin ne denli gerçek dışı olduğuna işaret etmektedir.

27 Mayıs'ın Sömürgeci Karakteri

Cumhuriyet tarihinde Kürt sorunuyla bağlantısız bir darbe bulabilmenin mümkün olmadığı öncelikle belirtilmelidir. Ancak bazı darbeler açısından Kürt sorunu başat yer tutar. Takrir-i Sükunun ilanında olduğu gibi, 27 Mayıs'ta da bu başatlık durumunun ön plana çıktığı söylenmelidir.

Bu etkiyi gösterebilmek için darbeyi önceleyen sürece Kürt sorunu bahsinde damgasını vuran gelişmeleri kısaca hatırlamakta yarar bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere, 14 Temmuz 1958'de Irak'ta ordu içinde Hür Subaylar Grubu olarak bilinen ve liderliğini General Abdülkerim Kasım'ın yaptığı cunta Kral Faysal'a karşı bir darbe yapmıştı. Irak'ta Cumhuriyet ilan edilmiş ve General Abdülkerim Kasım başkan olmuştu. Kasım, darbecilerin temsil güçlerini artırmak ve rejimi stabilize etmek için bir 'Ulusal Egemenlik Konseyi' kurdu. Konseye bir Sünni Arap, bir Alevi Arap ve bir de Halit Nakşebendi adındaki Kürdü almıştı. Darbe günü Kerkük'te ev hapsinde olan BKDP (Birleşik Kürdistan Demokratik Partisi) sekreteri İbrahim Ahmed bir telgraf çekerek partisinin "İhtilal Komitesi"ni tanıyıp desteklediğini, Cumhuriyetin yeni bir çağın müjdecisi olacağını ümit ettiğini bildirdi. Gerçekten de, Kasım Cuntası'nın Kürtlerin özgürlüklerinin tanınmaması temelinde ABD'nin ön ayak olmasıyla kurulan Bağdat Pakti'dan çekilme kararı alması BKDP'yi ümitlendirmişti. Şeyh Mahmud Berzenci'nin oğlu Baba Ali'nin kabineye alınması bu ümitleri pekiştirmişti. Hür Subaylar Cuntası diğer yandan uzun süreden beri hapiste bulunan Kürt yurtseverlerini de serbest bırakmıştı. 27 Temmuz 1958'de hazırlanan yeni Anayasa'da "Araplarla Kürtler anavatanda eşittirler. Onların ulusal hakları Irak çerçevesinde tanınır" ifadesine yer verilmişti. Abdülkerim Kasım, Rus-

ya'da sürgünde bulunan Molla Mustafa Barzani ve arkadaşlarına ülkelerine dönmeleri için davette bulunmuştu. Barzani Irak'a döndükten sonra ise Türkiye, İran ve Suriye'den gelecek Kürtler'in de katılacağı bir 'ulusal kongre' çağırısı yapmıştı.

Tüm bu gelişmeler, hem ABD'yi hem de sömürgeci bölge ülkelerini teyakkuza geçirmeye yetti. Bağdat Pakti üyesi ülkeler ABD'nin desteği ile Irak'a müdahale edip "müttefiklerini" kurtarma planları yaptılar. Vurucu gücün ise TSK olması planlanmıştı. Ordu birlikleri Irak'a girmek üzere hazırlandı, Urfa'da süvari birlikleri yığınak yaptı. Bu birliklerin komutanı sonradan Milli Birlik Komitesi'nde yer alacak olan Cemal Madanoğlu'ydu. Ancak bir süre sonra BKDP'nin Abdülkerim Kasım'la arası açılmaya başlaması ve askeri başarı elde edememe riski hareketin gerçekleşmesini engellemişti. Ne var ki, Irak'ta yaşanan gelişmelerin Türkiye Kürtlerini etkilemeye başladığı görüldü. Tarihe "49'lar davası" olarak geçen ve aralarında Musa Anter, Sait Kırmızıtoprak, Şerafettin Elçi, Naci Kutlay gibi isimlerin bulunduğu 49 Kürt aydını hakkında bölücülük gerekçesiyle 1959 yılında açılan davanın güneydeki gelişmelerle yakından ilgisi vardı.

KDP'nin 1960 Mayıs'ında gerçekleştirdiği Beşinci Kongresi'nde Kürtlere Kasım tarafından vaadedilen eşit anayasal hakların hayata geçirilmesi için mücadeleyi yükseltme kararı alınmıştı. Diğer yandan, Mustafa Barzani'nin SSCB'nin desteğini almak üzere girişimlerini yoğunlaştırmıştı. ABD ise bölgedeki hakimiyetini yitireceği konusunda ciddi endişe içindeydi.

27 Mayıs'ın "özgürlükçü" olduğu mitinin, bu gelişmeler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir. Zira 27 Mayıs askeri darbe döneminin ürünü olarak 1961 Anayasası ile Türk, Türk Milleti, Türk Devleti gibi kavramlar birçok maddede öne çıkarılmış; önceki Anayasa'da "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" hükmü Madde 4 ile "Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletindedir" biçiminde değiştirilmiş; Madde 54'te ise vatandaşlık tanımında da "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür" gibi tanımlamalar getirilmiştir.

Cemal Gürsel'in 27 Mayıs darbesinin hemen ardından yaptığı "Eğer yola yordama gelmezlerse, dağlı Türkler (Kürtler) rahat durmazlarsa, ordu, şehir ve köylerini bombalayıp yıkmakta, tereddüt etmeyecektir. Öyle bir kan gölü olacaktır ki, onlar da ülkeleri de yok olacaktır" biçimindeki açıklaması hatırlanmalıdır. Zaten Milli Birlik Komitesi, 1 Haziran 1960'ta yani darbeden sadece dört gün sonra 485 Kürdü gözaltına alıp Sivas'ta bir sürgün kampında toplamış, 19 Ekim 1960'ta ise bir sürgün kanunu çıkararak bu 485 kişiden kendileri için daha tehlikeli görülen ve yasal olarak hiçbir suça karışmamış olan 55'ini Sivas'tan alarak, Antalya, Burdur, İzmir, Muğla, Afyon, Isparta, Manisa, Çorum, Denizli vilayetlerinde sürgüne tabi tutmuştur.

Görüldüğü üzere, 27 Mayıs darbesi, büyük burjuvaziyle ordunun organik bütünlüğünü sağla-

dığı gibi, oligarşinin sömürgeci niteliğini de pekiştiren bir içeriğe sahiptir. 27 Mayıs'ın demokrasi ve özgürlükleri geliştirdiğini öne sürmenin, Kürt Sorunu'na bakışta sosyal-şoven çizgiyle koşaşamamakla ilgisi olsa gerektir.

27 Mayıs Karşıdevrimci Darbesi Değil, '71 Devrimci Kopuşu

1960'larda sosyalizm düşüncesinin gelişimini, 1961 Anayasasının sonuçları üzerinden değerlendirmek ilk bakışta, anayasacılıktan ve parlamentarizmden kopamamanın tezahürü olarak değerlendirilebilir. Ancak bu türden bir açıklama durumu tam olarak izah etmiyor. Zira, 27 Mayıs sonrası dönemi demokratik hak ve özgürlüklerin genişlediği bir dönem olarak mitleştiren yaklaşımların, 23 yıllık istibdat döneminin ardından 1946'da çok partili hayata geçiş dönemine aynı olumlulukla bakmadıkları biliniyor. Öyleyse bu tutumun arkasında, demokratik hak ve özgürlüklerin gelişip gelişmemesi olgusundan çok, devleti ve devletçiliği kavrayışta Marksizmle ilişkisi bulunmayan bir kavrayış biçimi bulunuyor.

Öyle ki, örneğin 27 Mayıs sonrası süreçte ortaya çıkması olumlu görülen "planlamacılık, kamuculuk, hukuksallık, aydınlanmacılık" gibi "erdem"lerin, Lenin'in *Devlet ve Devrim*'de döne döne, ısrarla yinelediği "proleter devrimin tüm güçlerini devlet mekanizmasını yıkmaya yoğunlaştırması" görevini merkezine koyan Marksist devrimciliğe ait olmadığı, tersine burjuva-korporatizminin özgül bir türevi olan Kemalist ideolojiye ait olduğu açıktır.

27 Mayıs'ı ya da 1961 Anayasasını ilerici olarak değerlendirmenin, söz konusu darbenin ve anayasanın sınıfsal ve ideo-politik çerçevesini kavrayamamanın yanı sıra, devlet aygıtını parçalamaksızın "bir kabine değişikliği"yle ele geçirmeyi vaaz eden revizyonist ve politik-pratikte olabirliği olmayan bir anlayışla malul olduğu görülmelidir. Oysa, açıktır ki, devrimci hareketin üzerinde yaşadığımız topraklarda ilk kez bir güç olabilmesi, 27 Mayıs Anayasasının sunduğu "demokratik haklar" yoluyla değil, '71 devrimcilerinin devleti karşılarına alan politik-pratikleriyle söz konusu olabilmıştır.

27 Mayıs'ı lanetleyen liberallerle, onu bir "devrim" mertebesine yükselterek mitleştiren ulusalçıların ortaklaştıkları noktanın; '71 devrimcilerinin politik-pratiklerini anti-oligarşik içeriğinden kopartma tavrı olduğu görülebiliyor. 27 Mayıs'la birlikte kendini tahkim etmiş oligarşik devlet aygıtı tarafından katledilen Deniz Gezmişler'in, Mahir Çayanlar'ın ve İbrahim Kaypakkayalar'ın, 12 Eylül işkencehanelerinde, idam sehpalarında can veren devrimcilerin, ezilenlerin ve emekçilerin devrimci mücadelesini temel alan politik-pratik çizgisinin, Marksistler açısından halen güncelliğini koruduğu bir an bile unutulmamalıdır. Zira Türkiye'de oligarşik devleti ve devletin "baskın gücü" militokrasiyi cepheden karşısına almayan bir anti-emperyalizmin ve anti-kapitalizmin imkanı bulunmuyor.